

УДК 027.5:004](477)"20"
DOI: 10.31866/2616-7654.10.2022.269445

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Євгеній Чумак,
аспірант,
Київський національний університет
культури і мистецтв
(Київ, Україна)
e-mail: Chumakevgeniyy@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0056-7977

Мета статті – обґрунтувати трансформацію інформаційних ресурсів публічних бібліотек України у сучасних умовах.

Методологічна основа статті базувалася на системному, інформаційно-сервісному та модерністському підходах і застосуванні принципів об'єктивності та всебічності пізнання. Органічне поєднання методів структурно-функціонального аналізу, синтезу та когнітивного дозволило успішно реалізувати поставлену мету.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні поділу інформаційних ресурсів бібліотек залежно від етапів запровадження новітніх технологій у бібліотечні процеси на традиційні, інноваційні та новітні. Проаналізовано наявні та запропоновано авторське розуміння терміна «електронні інформаційні ресурси бібліотек». Аргументована необхідність застосування електронних інформаційних ресурсів (е-каталог, електронна бібліотека, колекції оцифрованих видань) публічними бібліотеками як важливими складниками інфосфери суспільства.

Висновки. Цифровізація стимулює загальну тенденцію трансформації публічних бібліотек України в хаби з комплексного опрацювання усіх видів інформації на всіх носіях. Використання в бібліотечній практиці нових медіа сприяє продукуванню актуальних електронних інформаційних ресурсів, що знаменує третій етап застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботу бібліотек. У публічних бібліотеках України нині сформовано такі види електронних інформаційних ресурсів: а) електронні каталоги; б) повнотекстові бази даних; в) електронні колекції текстових аналогів друкованих видань; г) колекції оцифрованих видань; д) електронні документи, які не мають друкованих аналогів; е) електронні публікації аудіо- та відеоінформації; ж) мультимедійні продукти. Електронні інформаційні ресурси збагачують асортимент і включають такі аудіовізуальні продукти: аудіозаписи, фільми, відео, слайди, презентації тощо, серед яких – виставки і екскурсії бібліотекою, реклама нових надходжень, зустрічі онлайн із відомими людьми чи вирішення актуальних питань громади та ін. Власні акаунти у соціальних мережах (Facebook, Twitter, Pinterest, Instagram), месенджерах (WhatsApp, Telegram, Viber), відеохостингах (YouTube), з одного боку, мають значний потенціал для популяризації бібліотеки, з іншого, є платформою апробації затребуваності створюваних бібліотеками електронних інформаційних ресурсів.

Ключові слова: публічні бібліотеки України, цифровізація, функції бібліотеки, інформаційні ресурси, електронні інформаційні ресурси бібліотек.

ВСТУП

Розширення виробництва електронних інформаційних ресурсів є однією із найпомітніших і суттєвих ознак сучасного суспільства. Зазначимо, електронні технології охопили і бібліотечну сферу – традиційну галузь накопичення, збере-

ження та використання інформації. З часом саме застосування новітніх технологій у бібліотечні процеси дало відчутний поштовх для розвитку всіх напрямів бібліотечної справи. Збагачення та урізноманітнення асортименту інформаційних ресурсів, у тому числі електронних, відбувається завдяки упровадженню новітніх технологій у бібліотечні процеси, що позитивно вплинуло на удосконалення обслуговування читачів як безпосередньо у бібліотеках, так і через дистанційні форми, значно розширивши коло користувачів за їх межами. Затребуваність в організованій верифікованій інформації посилюється в умовах інформаційної війни на тлі повномасштабної воєнної агресії, яку розв'язала Російська Федерація проти незалежної України. Сьогодні у рамках формування повноцінного громадянського суспільства в Україні помітно змінюються акценти й у діяльності українських публічних бібліотек, адже вони дедалі чіткіше набувають ознак загальносуспільних інформаційних центрів широкого призначення. Наявний досвід трансформації інформаційних ресурсів книгозбірень відповідно до сучасних суспільних запитів на інформаційне забезпечення свідчить, що бібліотеки стають ефективним та незамінним суспільним інструментом задоволення інформаційних потреб для всіх категорій користувачів в Україні та за кордоном.

Мета статті – обґрунтувати трансформацію інформаційних ресурсів публічних бібліотек України у сучасних умовах.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічна основа статті ґрунтується на системному, інформаційно-сервісному та модерністському підходах і застосуванні принципів об'єктивності та всебічності пізнання. Органічне поєднання методів структурно-функціонального аналізу (вперше запропоновано аргументований поділ інформаційних ресурсів публічних бібліотек України за видами використання інформаційно-комунікаційних технологій на традиційні, інноваційні та новітні), синтезу (сприяв об'єднанню розрізненої інформації, яка репрезентує інформаційно-комунікаційну діяльність як базис формування, структурування та інтеграції у консолідований простір електронних інформаційних ресурсів) та когнітивного (вивчення контенту вебсайтів українських книгозбірень, акаунтів у соціальних медіа) дозволило успішно реалізувати поставлену мету.

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ

Аналіз останніх публікацій доводить, що питання розвитку вітчизняного інформаційного середовища, електронних ресурсів та їхнього місця в системі комунікацій перебуває у полі уваги як науковців, так і практиків бібліотечної справи. Серед них вирізняються праці фахівців Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, в яких розглянуто основні тенденції еволюції вітчизняного інформаційного середовища (*Розвиток ресурсної бази*, 2012) та шляхи піднесення суспільної значущості бібліотек, які покликані розвивати інтелектуальний і духовний потенціал нашого народу (*Електронні інформаційні ресурси*, 2011).

Дослідженню інноваційного розвитку публічних бібліотек України на етапі інформатизації суспільства, трансформації в їхній організаційній структурі присвячено доробок Т. Вилегжаниної (2009).

Формування, упорядкування та управління бібліотечними електронними інформаційними ресурсами у контексті сучасних соціокомунікаційних процесів розглянуто К. Лобузіню (2012). Г. Шемаєвою (2008) проаналізовано роль бібліотек у продукуванні електронних інформаційних ресурсів та організації доступу до них через створення корпоративних електронних каталогів, формування електронних бібліотек, репозитаріїв, наукових порталів. В. Копанєва (2009) обґрунтувала необхідність розбудови у бібліотеках нового інформаційного складника – фонду плинних мережевих ресурсів. Наголошено на кооперативному підході щодо створення архіву науково-інформаційних і суспільно значущих інтернет-ресурсів провідними галузевими та регіональними бібліотеками.

На необхідності впровадження корпоративних технологій у діяльність бібліотек України акцентовано у дисертації Н. Гавриш (2012). У роботі досліджено теоретичні і практичні аспекти формування бібліотечних корпоративних ресурсів. Є. Корнілова (2007) підкреслює, що побудова корпоративної мережі повинна здійснюватися на основі розподіленого збереження ресурсів і доступу до них із використанням єдиних протоколів обміну та місця для централізованого збереження.

В. Касаткін (2013; б.р.) довів, що інформаційно-комунікаційна діяльність бібліотек невинно переміщується у цифрове середовище, тим самим трансформується обличчя бібліотеки ХХІ ст., активно запроваджуються нові форми і методи інформаційного обслуговування користувачів локальними та мережевими електронними ресурсами. С. Терентьев (2022) аргументував, що вебсайт публічної бібліотеки України є важливим складником системи її електронних ресурсів, та його наповнення повинно орієнтуватися на всі категорії користувачів.

Важливим складником джерельної бази нашого дослідження стали вебсайти бібліотек України (нами виокремлено кращий досвід у формуванні та репрезентації електронних інформаційних ресурсів обласних універсальних наукових бібліотек Вінниччини, Рівненщини, Хмельниччини та Чернівеччини).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Цифровізація істотно посилила традиційні функції публічної бібліотеки – просвітницьку, інформаційну, комунікаційну, культурно-виховну, меморіальну та дозвілєву. Публічні бібліотеки України дотримуються стратегії переходу від традиційної книгозбірні до динамічного інформаційного центру, що стало можливим завдяки організаційним змінам, які відбулися на тлі широкомасштабного впровадження інформаційних технологій у всі виробничі процеси. Саме публічні бібліотеки сьогодні активно створюють власні інформаційні продукти, формують інформаційний контент та ресурси, заповнюючи український сегмент інтернету, утворюючи у своїй структурі ланцюги управління цими процесами.

Законом України «Про Національну програму інформатизації» (1998) визначено, що інформаційні ресурси – це «сукупність документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо)».

В українському бібліотекознавстві термін «електронні ресурси» вперше представили дослідники І. Антоненко та О. Баркова. У своєму дослідженні вчені констатували, що цей термін «вміщує такі аспекти поняття, як цифрова форма фіксації інформації, комп'ютерні засоби та програмне забезпечення для відтворення

та керування, електронне середовище для розповсюдження (комп'ютерні мережі та засоби телекомунікаційного зв'язку)» (Антоненко & Баркова, 2004, с. 14).

В. Копанева (2009) детально охарактеризувала термін «інформаційний ресурс», акцентуючи увагу на понятті «електронний інформаційний ресурс», який включає цифрову форму фіксації інформації, комп'ютерні засоби та програмне забезпечення для відтворення керування ресурсами, електронне середовище для поширення даних (комп'ютерні мережі та засоби телекомунікаційного зв'язку).

Згідно з ДСТУ 7448:2013 «Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять», інформаційні ресурси – це «систематизоване зібрання документів в інформаційних системах, призначене для забезпечення інформаційних потреб користувачів інформації у визначеній сфері діяльності» (2014). Отже, за видом інформації, призначеної для сприйняття електронними ресурсами, є: електронні дані, електронні програми або їх поєднання. Залежно від режиму доступу вони поділяються на електронні ресурси локального та віддаленого доступу (ДСТУ 8302:2015, 2017).

Вважаємо за доцільне запропонувати поділ бібліотечно-інформаційних ресурсів залежно від використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у бібліотечній справі України на *традиційні* (до початку 1990-х років), *інноваційні* (початок 1990-х – 2010-ті роки) та *новітні* (2010-ті роки – дотепер). Безсумнівно, такий поділ є умовним, адже темпи запровадження в бібліотечну практику ІКТ залежать від багатьох чинників і є різними для бібліотек всіх типів (залежить від техніко-технологічної бази та кадрового потенціалу), але він характеризує якісне перетворення у змісті інформаційних потоків і, відповідно, трансформації контенту бібліотечних продуктів.

Таким чином, електронні бібліотечно-інформаційні ресурси – це нематеріальна сукупність відомостей, які зібрані, опрацьовані та зберігаються на бібліотечних серверах, передаються за допомогою електронних, мережевих або програмних засобів, завжди функціонують у режимі онлайн і використовуються задля підвищення ефективності бібліотечно-інформаційного обслуговування інформаційних потреб суспільства. Електронні ресурси є новими і специфічними об'єктами бібліотечно-інформаційного опрацювання, які кардинально відрізняються від документів на паперових носіях, що традиційно опрацьовуються у книгозбірнях. Різні режими доступу, типи носіїв, системні вимоги, динаміка інформаційного вмісту та специфіка взаємодії з користувачем – це саме ті особливі характеристики, які зумовлюють специфіку опрацювання електронних ресурсів (Антоненко & Баркова, 2004).

Переваги електронних інформаційних ресурсів бібліотек (ЕІРБ) виявляються на всіх чотирьох рівнях використання: *перший рівень користувача* (дозволяє у вигідний час та потрібному вигляді використати необхідний ІР); *другий рівень книгозбірні* (сприяє розширенню асортименту продуктів та сервісів і залученню географічно віддаленої аудиторії); *третій рівень держави* (зростає соціальна значущість бібліотек як базових інституцій інформаційної структури суспільства); *четвертий рівень наднаціональний* (є надійним інструментом розкриття фондів бібліотек та їх інтеграції у світовий інформаційний простір).

Прикладом інноваційних ЕІРБ виступає електронний каталог, який є багатофункціональним за призначенням, доступним 24/7 і зручним у пошуку для рівня цифрової грамотності користувача. Електронний каталог – найсуттєвіший ре-

зультат діяльності публічної бібліотеки зі створення електронних інформаційних ресурсів із метою оперативного розкриття фондів для інформаційного забезпечення користувачів. Сьогодні електронні каталоги публічних бібліотек розвиваються у двох напрямках:

1. Інтеграція ресурсів бібліотек через *формування зведених електронних каталогів*, що функціонує як інтегративна система і по суті є єдиною точкою доступу до ЕІРБ бібліотек. Позитивним прикладом є «Зведений електронний каталог бібліотек м. Миколаєва» (<https://e-catalog.mk.ua/>), через який надано доступ до ЕК та інших БД учасникам проекту.

2. Удосконалення довідково-пошукового апарату електронних каталогів через *розширення бібліографічного запису рубриками і підрубриками рубрикаторів*, тезаурусом термінів, авторитетними файлами тощо. Для прикладу, на рис. 1 представлено можливість пошуку за класифікаторами та розширеним переліком полів у проєкті «Зведений електронний каталог бібліотек Хмельницької області» (http://lib.khmnu.edu.ua/asp/php_zk/page_lib.php).

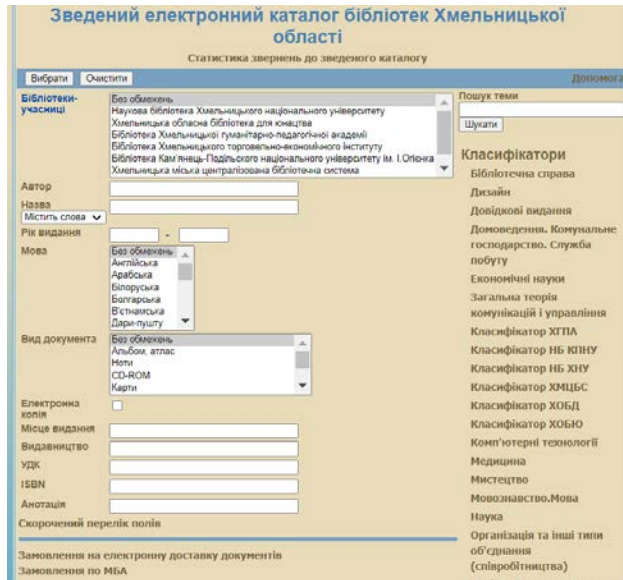

Рис. 1. Пошук за класифікаторами та розширеним переліком полів у Зведеному електронному каталозі бібліотек Хмельницької області

Ще одне питання, яке постало перед бібліотеками країни, полягало у розширенні бібліографічного запису посиланням на повний текст документів – відбувається формування електронної бібліотеки на основі електронного каталогу. Таким чином, в Україні було розпочато створення електронних бібліотек на національному і галузевому рівнях, і розвиваються вони нині як складні інформаційно-бібліотечні системи, повнотекстові бази даних, мультимедійні та віртуальні бібліотеки, повнотекстові розширення електронних каталогів. Двоєдине завдання електронної бібліотеки зосереджене на інтеграції всіх ЕІРБ та ефективній навігації по них.

Обласні універсальні наукові бібліотеки створюють регіональні портали, а їхнє інформаційне наповнення становить законодавча база та нормативно-методичне забезпечення обласних державних адміністрацій, блоки інформації щодо економічного стану регіону, документи краєзнавчого характеру, довідково-аналітичні бази даних тощо. Ці портали забезпечують доступ до регіональних і світових ресурсів. Фактично всі ОУНБ є учасниками унікального проекту «Культура України», координатором якого є Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого.

Нині організація знань у бібліотечному форматі характеризується стрімким нарощуванням масиву структурованих електронних інформаційних ресурсів, особливо актуальних в умовах у тому числі повномасштабної воєнної агресії та інформаційної війни. Аналіз, синтез, структурування нагальної, а головне, достовірної інформації, виходить на передній план гарантування безпеки та загалом збереження української державності.

У публічних бібліотеках зібрано унікальні краєзнавчі документи, накопичено значний досвід їхнього опрацювання та введення у суспільний доступ, сформовано потужний кадровий потенціал, який втілює та розвиває бібліотечні процеси на основі інформаційних технологій, що результується у запровадженні в суспільний обіг електронних інформаційних ресурсів власної генерації.

З метою розширення можливостей вільного доступу громадян до правової інформації шляхом повного розкриття фонду юридичної літератури та надання користувачам доступу 24/7 до електронних ресурсів правового змісту на сайтах публічних бібліотек створено і успішно функціонують Центри правової інформації, де надається доступ до ресурсів із питань національного та міжнародного права, вітчизняних електронних баз даних правової інформації, світових інформаційних ресурсів із правових питань.

Також успішно діють Центри європейської інформації, основним завданням яких є підвищення обізнаності громадян із питань європейської інтеграції, знайомство із країнами Європейського Союзу, їхньою культурою, мовою, європейськими освітніми програмами та умовами об'єднання України з європейським освітнім простором тощо. Треба зауважити, що вся інформація щодо діяльності публічних бібліотек у рамках цього проекту зібрана і розміщена на сайтах книгозбірень.

З 2014 р. від самого початку російської агресії проти України, з анексією української Автономної Республіки Крим, а згодом окупацією значної частини Донецької та Луганської областей, включно з обласними містами, публічні бібліотеки активно включилися в інформаційні процеси зі створення регіональної джерельної бази про події, які відбуваються в сучасній історії нашої держави та інформаційне забезпечення внутрішньо переміщених осіб (Бібліотеки як центри, 2014)

Електронний каталог та електронні бази даних, які нині є потужним інформаційним ресурсом, створеним в основному на базі регіональних інформаційних джерел, прийшли на зміну традиційному картковому каталогу і тематичним картотекам. До прикладу, е-каталог Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки включає шість *тематичних баз даних* ("Е-каталог", б.р.): *Книга, Аналітика, Література про Вінницьку область, Голодомор, Вінничани, Імідж-каталог*.

Зазначимо, що е-ресурс *Вінничани* функціонує і на сайтах районних ЦБС області. До прикладу, бібліотека Хмільницького району формує інформаційний ресурс «Статті про учасників Майдану та АТО» з місцевих періодичних видань

«Життєві обрії» та «Я і місто», в якому у хронологічному порядку розміщено інформацію про події на теренах району та м. Хмільник від початку подій на Майдані з листопада 2013 р. до сьогодення. Зауважимо, що цей ресурс у майбутньому стане складником загальнодержавної джерельної бази для осмислення та вивчення історичних подій у цей непростий історичний період нашої країни, коли виборюється справжня Українська Незалежність.

Потужним інформаційним ресурсом обласних бібліотек є е-бібліотеки, які надають користувачам нові можливості роботи з інформаційними ресурсами. Так, в електронній бібліотеці ВОУНБ представлено краєзнавчі інформаційні ресурси, зокрема повнотекстові бази даних «Літературна Вінниччина» (тексти творів вінницьких письменників), «Історико-краєзнавчі дослідження» (нариси істориків та краєзнавців області). Також тут представлена цифрова колекція відділу рідкісних і цінних видань – це унікальні краєзнавчі документи кінця XIX – середини XX ст. Вагомим складником е-бібліотеки ВОУНБ є колекція бібліографічних покажчиків, збірників матеріалів, довідкових та статистичних документів тощо, підготовлених працівниками книгозбірні. Крім того, в е-бібліотеці представлено оцифровану краєзнавчу періодику кінця XIX – початку XX ст. ("Електронна бібліотека", б.р.).

У 2015 р. Рівненською обласною універсальною науковою бібліотекою було започатковано проєкт «Відомі люди Рівненщини. Цифрові колекції», мета якого – збереження культурної та мистецької спадщини краю, популяризація її у світі через оприлюднення та надання необмеженого доступу користувачам до унікальних надбань видатних особистостей регіону (Хамедюк, 2018).

Сьогодні на порталі бібліотеки опрацьовано та виставлено дев'ять *цифрових колекцій*: «Пісня долю вишила», «Слово» Йосипа Пацули, «Вселенська тимчасовість» Анатолія Криловця, «Дослідник з душею письменника і художника» Валерій Войтович, «Триєдність Неба, Землі, Людини у текстильному світі Тетяни Лукашевич», «Відчуття коріння...», «Струни душі», «Талант із Божою іскрою», Цифровий архів Рівненської обласної газети «Червоний прапор» ("Відомі люди Рівненщини", б.р.).

Слід наголосити, що надання послуг сучасними публічними бібліотеками України базується не тільки на використанні фонду конкретної бібліотеки. Перехід на нові технології та докорінна модернізація всіх бібліотечних процесів призвела до використання принципово нових можливостей доступу до інформації незалежно від часу та місцезнаходження як документа, так і користувача. Головною метою бібліотечних інновацій є підвищення рівня бібліотечно-інформаційної діяльності для максимального задоволення інформаційних, освітніх, наукових, культурних, дозвіллевих тощо запитів користувачів.

З одного боку, бібліотеки пропонують доступ до інформаційних ресурсів, які належать іншим суб'єктам інформаційного простору, з іншого – самі створюють електронні інформаційні ресурси (е-каталоги, бази даних, колекції оцифрованих видань тощо), які функціонують в інтернет-просторі поза межами книгозбірень. Як зазначають науковці, сучасна бібліотека поступово перетворюється на хаб, який концентрує та розподіляє інформаційні потоки (*Електронні інформаційні ресурси*, 2011).

Традиційні функції діяльності публічних бібліотек – забезпечення інформаційних, освітніх, культурних, дозвіллевих та інших потреб користувачів (п. 1 ст. 1 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу») – сьогодні зазнали та продовжують зазнавати докорінних трансформацій. Поступово ці бібліотеки вихо-

дять за рамки традиційних книгозбірень, адже користувача приваблюють багатофункціональні, сучасні та відкриті простори – інформаційно-ресурсні майданчики з упорядкованим фондом та широкою ресурсною базою. Отже, публічні бібліотеки із традиційних книгозбірень поступово переформатовуються у відкриті для своїх громад простори, займаючи своє місце у системі «дім–бібліотека–робота».

На сайтах обласних бібліотек функціонують інформаційні портали, які надають користувачам об'єктивну актуальну інформацію щодо подій у регіоні, корисні посилання на офіційні органи влади тощо. До прикладу, Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека імені М. Івасюка на своєму сайті формує інформаційний ресурс для осіб з особливими потребами з активними посиланнями на сайти, зокрема, Верховної Ради України, Державної служби зайнятості, Міністерства молоді та спорту України, Офіційне представництво Президента України, Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади України, також сайти для людей з обмеженими фізичними можливостями, вадами опорно-рухового апарату, мовлення, слуху і зору ("Простягни руку допомоги", б.р.).

Використання в бібліотечній практиці нових медіа сприяє продукуванню актуальних ЕІР, що знаменує третій етап застосування ІКТ у роботу бібліотек. Електронні інформаційні ресурси збагачують асортимент і включають такі аудіовізуальні продукти: аудіозаписи, фільми, відео, слайди, презентації тощо, серед яких – виставки і екскурсії бібліотекою, реклама нових надходжень, зустрічі онлайн із відомими людьми чи вирішення актуальних питань громади та ін. Власні акаунти у соціальних мережах (Facebook, Twitter, Pinterest, Instagram), месенджерах (WhatsApp, Telegram, Viber), відеохостингах (YouTube), з одного боку, мають значний потенціал для популяризації бібліотеки, з іншого, є платформою апробації затребуваності створюваних ЕІР.

Сьогодні є об'єктивна потреба у визначенні, удосконаленні та практичному втіленні такої стратегії розвитку публічних бібліотек, яка б найповніше задовольняла потреби інформаційного суспільства. Сучасна система інформаційно-комунікаційного забезпечення в Україні залишається найбільш людиноцентричною сферою, одним із визначальних чинників політичної, економічної, соціальної організації суспільства, оскільки саме бібліотеки віддзеркалюють інтелектуальний, духовний, культурний, освітній та зрештою і економічний потенціал країни.

ВИСНОВКИ

Отже, цифровізація стимулює загальну тенденцію трансформації публічних бібліотек України в хаби з комплексного опрацювання всіх видів інформації на всіх носіях. На нашу думку, це – важливий тренд сучасності та досить оптимістична тенденція, адже вселяє гарантовану перспективу для розвитку бібліотек і зміцнення їхньої ролі у суспільстві.

Таким чином, нині функціонує модель цифровізованої бібліотеки як широкого комплексу інтегрованих соціокультурних функцій, зведених електронних ресурсів (бібліотечно-архівно-музейно-інтернетних тощо), інтегрованих інформаційних сервісів (офлайн, онлайн, індивідуальних і масових). Запит на такий об'єднаний інформаційний комплекс у суспільстві надзвичайно стійкий.

Сьогодні цифровізація значно посилила традиційні бібліотечні функції, а організація знань у бібліотечному форматі характеризується стрімким нарощуван-

ням масиву структурованих електронних інформаційних ресурсів. Електронні бібліотечно-інформаційні ресурси – це нематеріальна сукупність відомостей, які зібрані, опрацьовані та зберігаються на бібліотечних серверах, передаються за допомогою електронних, мережових або програмних засобів, завжди функціонують у режимі онлайн і використовуються задля підвищення ефективності бібліотечно-інформаційного обслуговування інформаційних потреб суспільства. Перехід на нові технології та докорінна модернізація всіх бібліотечних процесів уже призвела до використання принципово нових можливостей доступу до інформації незалежно від часу та місцезнаходження як документа, так і користувача.

У публічних бібліотеках України нині сформовано такі види електронних інформаційних ресурсів: а) електронні каталоги; б) повнотекстові бази даних; в) електронні колекції текстових аналогів друкованих видань; г) колекції оцифрованих видань; д) електронні документи, які не мають друкованих аналогів; е) електронні публікації аудіо- та відеоінформації; ж) мультимедійні продукти.

Потребує подальшого вивчення управління системою електронних наукових ресурсів на засадах інтеграції різних наукових підходів у рамках єдиної пошукової системи, користування ними, створення умов для комфортного доступу до знань та сприяння розширенню кола користувачів публічних бібліотек.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Антоненко І., Баркова О. Електронні ресурси як об'єкт каталогізації: історія питання, термінологія, форматне забезпечення. *Бібліотечний вісник*. 2004. № 2. С. 11–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2004_2_5 (дата звернення: 25.11.2022).
- Бібліотеки як центри підтримки громади в умовах воєнної загрози: робота з внутрішньо переміщеними особами. *Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека* : вебсайт. 2014. URL: <https://bit.ly/3hJrFHg> (дата звернення: 26.11.2022).
- Вилегжаніна Т. Інновації – визначальний фактор розвитку бібліотек України. *Бібліотечна планета*. 2009. № 3. С. 6–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bp_2009_3_2 (дата звернення: 25.11.2022).
- Відомі люди Рівненщини. Цифрові колекції. *Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека* : вебсайт. URL: <http://lib.rv.ua/ua/about/94-vidomi-lyudi-rivnencshini-cifrovi-kolektsii/> (дата звернення: 25.11.2022).
- Гавриш Н. Б. Формування корпоративних бібліотечно-інформаційних ресурсів як складової інформаційної інфраструктури фармацевтичної галузі України : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 /. Харк. держ. акад. культури. Харків, 2012. 20 с.
- ДСТУ 7448:2013. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. Чинний від 2013.29.11. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 415 с. (Національний стандарт України).
- ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Чинний від 2016.07.01 Київ : УкрНДНЦ, 2017. 16 с. (Національний стандарт України).
- Е-каталог. *Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека* : вебсайт. URL: <https://library.vn.ua/e-catalog> (дата звернення: 26.11.2022).
- Електронна бібліотека. *Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека* : вебсайт. URL: <https://library.vn.ua/e-library> (дата звернення: 25.11.2022).

- Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства : монографія / авт. кол.: О. С. Онищенко, Л. А. О. С., Дубровіна, В. М. Л. А., Горовий В. М. та ін. ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2011. 235 с. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/nauk-mon/electroinfo.pdf> (дата звернення: 26.11.2022).
- Касаткін В. Специфіка використання інформаційних технологій у бібліотечних інформаційних ресурсах. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2681> (дата звернення: 25.11.2022).
- Касаткін В. Специфіка відображення інформаційних ресурсів на бібліотечних сайтах (інформація про фонди та користувачів). *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 35. С. 365–374.
- Копанева В. О. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету : монографія / наук. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2009. 198 с.
- Корнілова Є. Корпоративні технології у наукових бібліотеках. *Бібліотечний вісник*. 2007. № 4. С. 7–12.
- Лобузін К. В. Технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія / відп. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2012. 252 с.
- Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.11.2022).
- Простягни руку допомоги. *Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека імені М. Івасюка* : вебсайт. URL: <https://sites.google.com/site/prostagnirukudopomogi/> (дата звернення: 26.11.2022).
- Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища : колект. монографія / О. С. Онищенко О. С., В. М. Горовий В. М., Л. А. Дубровіна Л. А. та ін. ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2012. 194 с. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/nauk-mon/monograf2012-2.pdf> (дата звернення: 25.11.2022).
- Статті про учасників Майдану та АТО. *Комунальний заклад «Бібліотека для дорослих» Хмельницької міської ради* : вебсайт. URL: <http://hm-library.com.ua/index.php?type=menu&ato&part4> (дата звернення: 26.11.2022).
- Терентьев С. О. Електронні ресурси в системі комунікацій публічних бібліотек України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 2. С. 21–26. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2022.263807>
- Хамедюк А. І. Відомі люди Рівненщини. Цифрові колекції. *Мапа бібліотечного досвіду : проєкт бібліотек Рівненщини за 2018 рік* / Рівнен. обл. універс. наук. б-ка, Рівнен. обл. від-ня Укр. бібл. асоц. ; ред.-упоряд. Н. П. Волян. Рівне, 2018. С. 9–10. URL: <http://lib.rv.ua/data/library/img/55.pdf> (дата звернення: 25.11.2022).
- Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Харк. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2008. 289 с.

REFERENCES

- Antonenko, I., & Barkova, O. (2004). Elektronni resursy yak ob'ekt katalohizatsii: istoriia pytannia, terminolohiia, formatne zabezpechennia [Electronic resources as an object of cataloging: history of the issue, terminology, format support]. *Biblioteknyi visnyk*, 2, 11–22. http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2004_2_5 [in Ukrainian].
- Vynnytska oblasna universalna naukova biblioteka. (2014). *Biblioteky yak tsenry pidtrymky hromady v umovakh voiennoi zahrozy: robota z vnutrishno peremishchenymy osobamy*

- [*Libraries as Community Support Centers in War Threats: Working with Internally Displaced Persons*]. <https://bit.ly/3hJrFHg> [in Ukrainian].
- Vylehzhaniina, T. (2009). Innovatsii – vyznachalniyi faktor rozvytku bibliotek Ukrainy [Innovations are a determining factor in the development of Ukrainian libraries]. *Bibliotekna planeta*, 3, 6–9. http://nbuv.gov.ua/UJRN/bp_2009_3_2 [in Ukrainian].
- Rivnenska oblasna universalna naukova biblioteka. (n.d.). *Vidomi liudy Rivnenshchyny. Tsyfrovii koleksii* [Famous people of Rivne region. Digital collections]. Retrieved November 25, 2022, from <http://libr.rv.ua/ua/about/94-vidomi-lyudi-rivnenshchyni-cifrovi-koleksii/> [in Ukrainian].
- Havrysh, N. B. (2012). *Formuvannia korporatyvnykh bibliotekno-informatsiinykh resursiv yak skladovoi informatsiinoi infrastruktury farmatsevtichnoi haluzi Ukrainy* [Formation of corporate library and information resources as a component of the information infrastructure of the pharmaceutical industry of Ukraine] [Abstract of PhD Dissertation, Kharkiv State Academy of Culture] [in Ukrainian].
- Ukrainskyi instytut naukovo-tekhnichnoi ta ekonomichnoi informatsii. (2014). *Informatsiia ta dokumentatsiia. Bibliotekno-informatsiina diialnist. Terminy ta vyznachennia poniat* [Information and documentation. Library and information activity. Terms and definitions] (DSTU 7448:2013) [in Ukrainian].
- Ivan Fedorov Book Chamber of Ukraine. (2017). *Informatsiia ta dokumentatsiia. Bibliohrafichne posylannia. Zahalni polozhennia ta pravyla skladannia* [Information and documentation. Bibliographic reference. General provisions and rules of drafting] (DSTU 8302:2015) [in Ukrainian].
- Vynnytska oblasna universalna naukova biblioteka. (n.d.). *E-kataloh* [E-catalog]. Retrieved November 26, 2022, from <https://library.vn.ua/e-catalog> [in Ukrainian].
- Vynnytska oblasna universalna naukova biblioteka. (n.d.). *Elektronna biblioteka* [Electronic library]. Retrieved November 25, 2022, from <https://library.vn.ua/e-library> [in Ukrainian].
- Onyshchenko, O. S., Dubrovina, L. A., Horovyi, V. M., Popyk, V. I., Lobuzina, K. V., Samokhina, N. F., Kaliberda, N. Yu., Dobko, T. V., Soloidenko, H. I., Kulakovska, T. L., Chupryna, L. A., Matviichuk, A. V., Kudinov, M. O., & Yaremenko, L. M. (2011). *Elektronni informatsiini resursy bibliotek u pidnesenni intelektualnoho i dukhovnoho potentsialu ukrainskoho suspilstva* [Electronic information resources of libraries in raising the intellectual and spiritual potential of Ukrainian society] [Monograph]. V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. <http://nbuviap.gov.ua/images/nauk-mon/electroinfo.pdf> [in Ukrainian].
- Kasatkin, V. (n.d.). *Spetsyfika vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii u biblioteknykh informatsiinykh resursakh* [The specifics of the use of information technologies in library information resources]. OldConf. Retrieved November 25, 2022, from <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2681> [in Ukrainian].
- Kasatkin, V. (2013). *Spetsyfika vidobrazhennia informatsiinykh resursiv na biblioteknykh saitakh (informatsiia pro fondy ta korystuvachiv)* [Specificity of display of information resources on library sites (information about funds and users)]. *Academic Papers of Vernadsky National Library of Ukraine*, 35, 365–374 [in Ukrainian].
- Kopaniava, V. O. (2009). *Biblioteka yak tsentr zberezhennia informatsiinykh resursiv Internetu* [The library as a center for preserving information resources of the Internet] [Monograph]. V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine [in Ukrainian].
- Kornilova, Ye. (2007). *Korporatyvni tekhnolohii u naukovykh bibliotekakh* [Corporate technologies in scientific libraries]. *Biblioteknyi visnyk*, 4, 7–12 [in Ukrainian].
- Lobuzina, K. V. (2012). *Tekhnolohii orhanizatsii znannyevykh resursiv u bibliotekno-informatsiini diialnosti* [Technologies of organization of knowledge resources in library and information activities] [Monograph] (O. S. Onyshchenko, Ed.). V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine [in Ukrainian].

- Verkhovna Rada of Ukraine. (1998, February 4). *Pro Natsionalnu prohramu informatyzatsii [On the National Informatization Program]* (Law, № 74/98-ВР). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Chernivetska oblasna universalna naukova biblioteka imeni M. Ivasiuka. (n.d.). *Prostiahny ruku dopomohy [Give a helping hand]*. Retrieved November 26, 2022, from <https://sites.google.com/site/prostagnirukudopomogi/> [in Ukrainian].
- Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., Dubrovina, L. A., Popyk, V. I., Kostenko, L. Y., Chupryna, L. A., Ivanova, N. I., Lobuzina, K. V., Vitushko, N. S., Matviichuk, L. O., & Hranchak, T. Yu. (2012). *Rozvytok resursnoi bazy vitchyznianoho informatsiinoho seredovyscha [Development of the resource base of the domestic information environment]* [Monograph]. V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. <http://nbuviap.gov.ua/images/nauk-mon/monograf2012-2.pdf> [in Ukrainian].
- Komunalnyi zaklad "Biblioteka dlia doroslykh" Khmilnytskoi miskoi rady. (n.d.). *Statti pro uchasykiv Maidanu ta ATO [Articles about the participants of the Maidan and ATO]*. Retrieved November 26, 2022, from <http://hm-library.com.ua/index.php?type=menu&ato&part4> [in Ukrainian].
- Terentiev, S. O. (2022). Elektronni resursy v systemi komunikatsii publichnykh bibliotek Ukrainy [Electronic resources in the communications system of public libraries in Ukraine]. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2, 21–26. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2022.263807> [in Ukrainian].
- Khamediuk, A. I. (2018). Vidomi liudy Rivnenshchyny. Tsyfrovi kolektsii [Famous people of Rivne region. Digital collections]. In N. P. Volian (Ed.), *Mapa bibliotechnoho dosvidu: proiekt bibliotek Rivnenshchyny za 2018 rik [Map of library experience: 2018 Rivne region libraries project]* (pp. 9–10). Rivnenska oblasna universalna naukova biblioteka. <http://libr.rv.ua/data/library/img/55.pdf> [in Ukrainian].
- Shemaieva, H. V. (2008). *Elektronni resursy bibliotek Ukrainy v systemi naukovykh komunikatsii [Electronic resources of libraries of Ukraine in the system of scientific communications]* [Monograph]. Kharkiv State Academy of Culture [in Ukrainian].

UDC 027.5:004](477)"20"

Yevhenii Chumak,
PhD Student,
Kyiv National University of Culture and Arts
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: Chumakevgeniyy@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0056-7977

INFORMATIONAL RESOURCES TRANSFORMATION OF UKRAINIAN PUBLIC LIBRARIES CURRENT CONDITIONS

The aim of the article is to found the informational resources transformation of Ukrainian public libraries in current conditions.

The methodological basis of the article is based on systemic, informational-service and modernist approaches, as well as on the application of objectivity and knowledge comprehensiveness principles. The organic combination of structural-functional analysis, synthesis and cognitive methods has made it possible to successfully realise the set goal.

The scientific novelty consists in founding the division of libraries informational resources depending on the stages of innovative technologies implementation into library processes into traditional, modern and new ones. The existing technologies have been analysed, additionally, the author's understanding of the term «electronic informational resources of libraries» has been offered. The necessity of using electronic informational resources (e-catalog, electronic library, collections of digitised editions) by public libraries as important components of society infosphere has been argued.

Conclusions. Digitisation stimulates the general tendency of transformation of Ukrainian public libraries into hubs for complex processing all types of information, and on all possible ways. The application of new media in library practice contributes to the production of relevant electronic informational resources, which marks the third stage of using informational and communication technologies in the libraries activity. Nowadays, Ukrainian public libraries have the following types of electronic informational resources: a) electronic catalogues; b) full-text databases; c) electronic collections of text analogues of printed publications; d) collections of digitised publications; e) electronic documents that do not have printed analogues; f) electronic publications of audio and video information; g) multimedia products. Electronic informational resources enrich the assortment, and include the following audiovisual products: audio recordings, films, videos, slides, presentations, etc., including libraries exhibitions and tours, advertising of new materials, online meetings with famous people, or solutions of current community issues, etc. Certain accounts in social networks (Facebook, Twitter, Pinterest, Instagram), messengers (WhatsApp, Telegram, Viber), video hosting (YouTube), on the one hand, have a significant potential for popularising the library, still, on the other hand, are a platform for approving the demand for created electronic informational resources.

Keywords: public libraries of Ukraine, digitisation, library functions, informational resources, library electronic informational resources.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2022 р.